

A close-up photograph of two hands shaking in a firm, confident grip. The hands are positioned centrally, with fingers interlaced. The background is a bright, clear blue sky, suggesting an outdoor setting. The lighting is natural and bright, highlighting the texture of the skin and the strength of the handshake.

Utfordrende atferd

I dag vil jeg snakke om

- ▶ Hvorfor blir det sånn?
- ▶ Hva skal vi gjøre med det

Hva er det som driver oss?

- ▶ Sosiale systemer - noe gir oss status og gruppetilhørighet. Fortelle vitser, være stilig kledd, gjøre folk en tjeneste, flink i jobben osv.
- Fysiske/biologiske prosesser - skjer der og da, men kan også forventes. Eks. glede seg til middag, sex, sove eller oppleve spenning.
- Materielle goder/penger - ofte noe som ligger i framtid. Noe som får oss til å jobbe, jobbe mer, gjøre folk tjenester, spare osv

Veldig individuelt hva som driver oss

Atferdens tre hovedfunksjoner

- ▶ At man oppnår noe
- ▶ At man unngår noe
- ▶ Sensorisk stimulerende (gir en god følelse)

Unngåelse ubehag blir borte

Motivert av å slippe noe ubehagelig.

Motivert av å slippe å bli bestemt over.

Motivert av å slippe korrigeringer.

Motivert av å slippe å komme i en stressende situasjon.

Motivert av å slippe ting som er uforståelige.

Motivert av å slippe ting som føles meningsløse.

Motivert av å gjøre ting man liker i fred

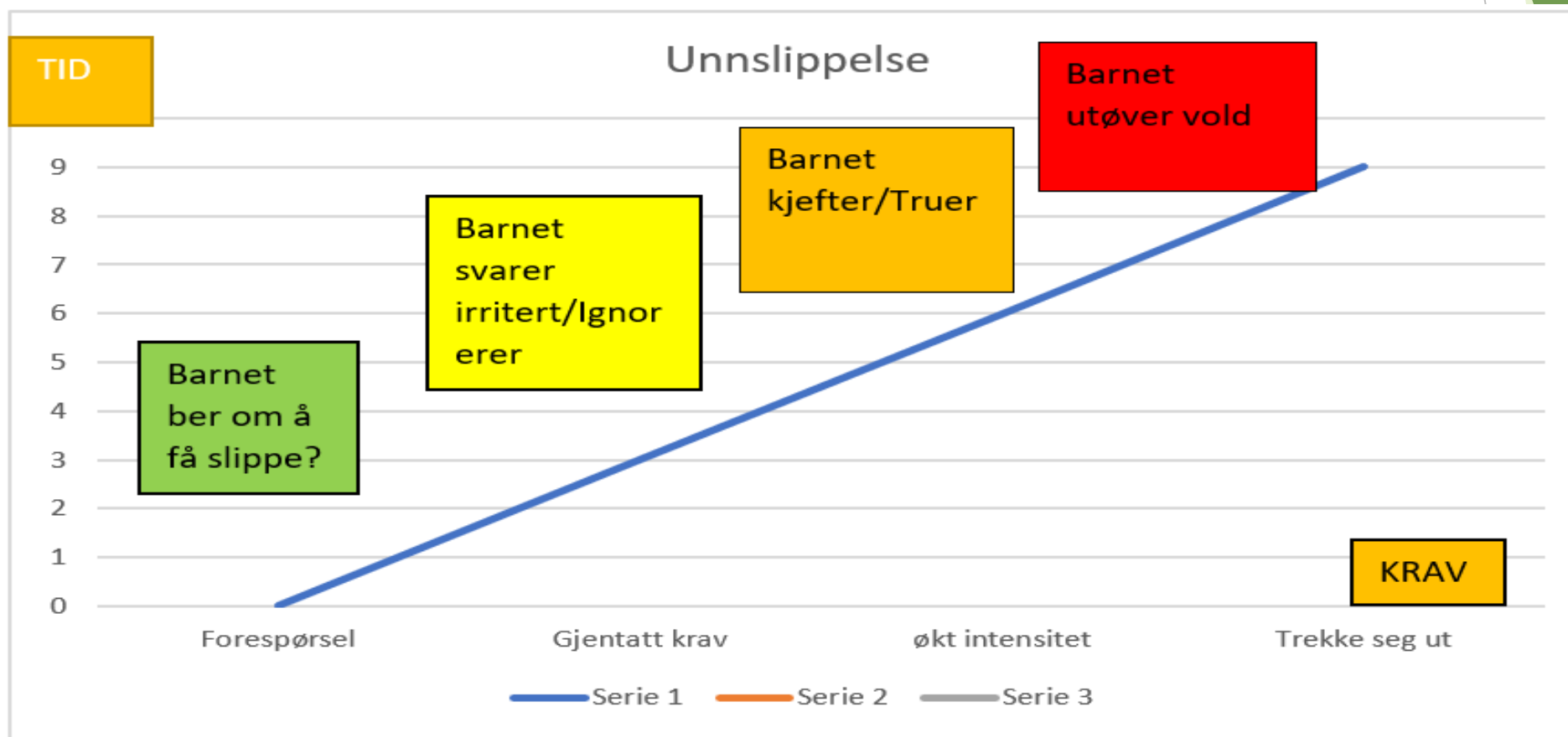
Motkontroll (maktkamp)

- ▶ Vi skaper et ubehag for å få en person til å utføre noe, og den andre personen svarer med å skape ubehag for å slippe unna/få den andre personen til å avslutte sine krav

Tre hovedkategorier av motkontroll

- ▶ Gjøre som du blir fortalt
- ▶ Forbli passiv/ignorere
- ▶ Utøve vold/aggresjon.

Eskaleringskurve/unnslippelse

Fagfolks forventninger til foreldrene?

- ▶ Fagfolk gir generelle råd om å sette grenser, stå i det, ha tydelige forventninger, fjerne goder, stille krav
- ▶ Det er godt ment, men kan være et ganske farlig råd

Hvorfor kan det være et dårlig ide å be omsorgspersoner om å sette grenser

- ▶ Vi prøver enda hardere og enda hyppigere før vi gir opp. Hvis omgivelsene lar seg forme av forsøkene, lærer vi at atferden lønner seg
- ▶ Vi tyr til mer alvorlig atferd i atferdshierarkiet.
- ▶ Barna lærer at hvis jeg bare prøver hardt nok, lenge nok og ofte nok, så forsvinner kravet/ubehaget
- ▶ ASF har noen grunnleggende problemer som gjør at vanlig barneoppdragelse ikke fungerer

Hva kommer det av?

- ▶ Født sånn eller blitt sånn? Er det en genetisk terminisme som bestemmer at du ikke tåler krav.
- ▶ ASF har en sårbarhet. De settes i situasjoner som er dårlig tilrettelagt, og setter krav som de ikke kan mestre. De voksne synes det er vanskelig å vite hvilke krav de kan stille.
- ▶ Det er holdepunkter for at noen mennesker med ASF har et emosjonelt mer reaktivt nervesystem som kan føre til hyper eller hypo-emosjonalitet og opplever et større ubehag når man er utsatt for aversive stimuli
- ▶ Generalisert kravavvisning. Alle gjør det av og til, noen gjør det hele tiden

Underliggende vansker

- ▶ Forståelse av sammenheng
- ▶ Kommunikasjonsferdigheter
- ▶ Oversikt, helhetssyn
- ▶ Fleksibilitet
- ▶ Utholdenhet
- ▶ Empati
- ▶ Etterlevelse
- ▶ Overskudd
- ▶ Svart/hvitt tenkning
- ▶ Overfølsomhet for sanseinntrykk
- ▶ Generalisering

Problemer med sosial kontakt

Avvikende eller manglende tale

Vansker i forhold til lyder

Avvikende bruk av leketøy

Vansker med forandringer i rutiner

Upassende latter eller gråt

Manglende forståelse for fare

Hyperaktivitet eller passivitet

Problemer med berøring

Avvikende bruk av objekter

Manglende øyekontakt

”Autistisk” væremåte

- ▶ **Misforståelser**
 - ▶ Gjør noe annet enn vi ber om
 - ▶ Gjør ikke det vi ber om
 - ▶ Gjør ikke det som er ”vanlig”
- ▶ **Protester**
 - ▶ Nekter å være med på det vi vil
 - ▶ Argumenterer
- ▶ **Angst- og stressreaksjoner / frustrasjon**
 - ▶ Flukt (går inn i seg selv)
 - ▶ Angrep (utagerer)
- ▶ **Reagerer annerledes på sanseinntrykk**
 - ▶ ”Koser seg” med dem
 - ▶ Flykter fra dem

Hva gjør vi? En funksjonell analyse

Hva er lurt å gjøre overordnet?

1. Unngå å skape ubehagelige situasjoner som barna må bruke uhensiktsmessige strategier for å komme seg unna.
2. Hvis man likevel bestemmer seg for å sette inn krav, lag en god plan A og B

Hva gjør vi mer konkret?

- 1 Unngå mas og trusler. Det trigger alle, og det funker ikke
- 2 Nullstille. Snu opp ned på forsterkningsbetingelser
- 3 Si mye ja
- 4 Være avslappet og blid, tilbakelent, henda på ryggen, vente på barnas initiativ. «Rulle med»
- 5 Unngå diskusjoner
- 6 Unngå formaninger
- 7 Svar på det de spør om, svar enkelt

Hva gjør vi mer konkret?

- 1 Skape attraktive hendelser andre steder, drive på med noe annet uten å spørre om de vil bli med/evt gi dem to alternativer
- 2 Komme i posisjon/lage en relasjon
- 3 Ta dem i å gjøre gode ting
- 4 Alltid en vei ut
- 5 Legge til rette slik at de har bestemt det selv

Hva er en atferdsavtale?

Selvdrevet system, erstatter «masing» fra andre

Definerte og konkretiserte «oppgaver» med tilhørende poeng

Sparesøyler av ulik lengde

Styringsverktøy

MÅL:

Selvstendighet

Lære å gjøre ting man ikke vil, frivillig

Eksempel atferdsavtale

Avtale nr: _____ Dato: _____

<i>Klokken</i>	<i>Skal-oppgaver</i>	<i>Poeng</i>	<i>Signatur</i>
Før klokka	Møte presis på planleggingsmøte	10 vanlige poeng og 200 	

<i>Klokken</i>	<i>Bør-oppgaver</i>	<i>Poeng</i>	<i>Signatur</i>
	Si noe hyggelig til mamma	3	
	Gå en tur med hunden	10	
	Se en film sammen med noen. Lage Popcorn	5	

Hvem kan ha atferdsavtaler?

Barn/unge som har behov for å ha kontroll over det som skjer

Barn/unge som trigges av krav og forventninger

Barn/unge som har vansker med å følge råd/instrukser

Oppsummering

- ▶ Barn med autisme har noen medfødte egenskaper som gjør at det er vanskelig å gjøre som alle andre
- ▶ Når vi stiller krav som vi tenker er normalforventning, kan dette utløse en motmakt, barnet vil gjøre ulike ting for å slippe unna.
- ▶ Det er ofte vanskelig å vite hva barnet synes er ubehagelig, de er ofte ikke så flinke til å fortelle om det selv
- ▶ Hvis vi gir barna større følelse av kontroll, vil utfordrende atferd reduseres, og de vil og gjøre flere av de tingene vi ønsker at de skal gjøre
- ▶ Slikt arbeid tar tid og krever systematikk.

Skolenekt

Skolenekt

- ▶ 40-50 prosent bant ASD
- ▶ 5-8 prosent blant vanlige barn
- ▶ Øker i høyere skoleslag
- ▶ Vanskelig å bli trodd i lavere alder

Skolenekt

- ▶ Hvorfor det er viktig å finne ut av hvilken funksjon skolenekt kan ha
- ▶ Hvordan vi kartlegger for å finne funksjonen
- ▶ Og hvilke tiltak vi kan sette inn basert på kartleggingen vi gjør

Nekt? Skulk? Vegring?

- ▶ Skolevegring antyder at barnet vegrer seg for noe, vil unngå noe som det oppfatter som ubehagelig
- ▶ Skoleskulk antyder at barnet driver med mer attraktive aktiviteter, at atferden er positivt forsterket
- ▶ Skolenekt antyder ikke årsaker til fraværet, men fokuserer på atferden, det eleven gjør (Holden, Sålmann 2009)

Opprettholdende faktorer

OPPRETTHOLDENDE FAKTORER VED SKOLEVEGRING

Modell oversatt fra Thambirajah et al. (2008:32)

The blame game

- ▶ Fastlåst situasjon mellom skole og hjem, de skylder på hverandre
- ▶ Partene har plassert skyld vilkårlig og viljestyrt
- ▶ Samarbeid preget av mistenksomhet og mistillit. Partene søker etter feil hos hverandre
- ▶ Det er lite eller ingen kommunikasjon mellom skole og hjem
- ▶ Mye snakk i uformelle foraer
- ▶ Partene bruker mye tid på møtene til å plassere skyld, klarer ikke å bestemme noe konkret, og uten å komme i gang med arbeidet. Bruker møtene på snakke om det samme

The blame game

Skolen beskylder foreldrene for å ha:

- ▶ Lave forventninger
- ▶ Være overbeskyttende
- ▶ Konstruere problemer som ikke finnes (han er kjempegrei på skolen)

Foreldrene beskylder skolen for å:

- ▶ Ikke forstå diagnosen til barnet
- ▶ Stille urealistiske forventninger
- ▶ Dårlig tilrettelegging

Tregghet i systemet

- Skoler er altfor trege med å sette i gang systematisk arbeid
- Det er skolen som en profesjonell aktør som har ansvaret for at arbeidet kommer i gang
- Det er skolens oppgave som profesjonell aktør å håndtere krevende foreldre på en god måte
- Det er skolen oppgave som er ansvarlig for å skape et klima for samarbeid
- Det er skolen som må sørge for at den nødvendige daglig kommunikasjonen flyter på en god måte. Skoler tar ikke kontakt med foreldre utenom formelle møter.

Hva er det med skolen?

- ▶ For mange samtidige inntrykk multitasking (prosjektarbeid)
- ▶ For dårlig oversikt, læringsplattformer, info på flere enn ett sted, de må lete opp informasjonen
- ▶ Mange beskjeder på en gang
- ▶ Mye stress og mas, lavere stressterskel
- ▶ For lite forutsigbarhet
- ▶ Elevene blir overvurdert, ujevn evneprofil, hvis de er gode på noe, forventer vi at de er gode på andre ting
- ▶ Bruker ord og uttrykk der det virker som om de forstår
- ▶ Blir misforstått eller feiltolket
- ▶ For abstrakte oppgaver og forventninger
- ▶ Lange beskjeder, utydelige
- ▶ Tidspress Lite samkjørt personal
- ▶ Manglende kunnskap for individuelle behov.

Før tiltak, samarbeid

- ▶ Vi må få i gang kommunikasjonen mellom skole og hjem
- ▶ Ufarliggjøre hverandres intensjoner, oppklare misforståelser
- ▶ Snakke opp skole og hjem
- ▶ Få alle parter til å forstå at vi må jobbe på flere arenaer samtidig
- ▶ Få alle parter til å forstå at det ikke er en quick fix
- ▶ Få alle parter til å forstå at vi må legge lista lavt, og heve den etter hvert.
- ▶ Få alle parter til å forstå at vi må jobbe konkret.
- ▶ Få alle parter til å forstå at det er bedre å gjøre noe, og bomme litt enn å gjøre ikkeno.

Å hoppe til konklusjonen

Farlige feller

- ▶ Legge all vekt på ett element i miljøet
- ▶ Å legge all skyld på en sosial arena
- ▶ Mentaliseringer

SRAS- Funksjoner

- ▶ En funksjon refererer til hva som opprettholder et barns skolenektatferd, eller hva som motiverer et barn til å fortsette å vegre seg fra å gå på skolen
- ▶ Man kan forstå skolenektatferden som funksjonell i det miljøet eleven befinner seg i.
- ▶ Funksjonell i den forstand at eleven vil forsøke å oppnå et gode eller unngå et ubehag.

Fire funksjoner av skolenektatferd

1. Unngåelse av stimuli som frembringer negative følelser
2. Flukt fra sosiale situasjoner eller evalueringssituasjoner
3. Oppmerksomhetssøkende atferd
4. Søken etter lystbetonte aktiviteter utenfor skolen

(Kearney, 2008)

SRAS - Kartlegge atferdens funksjon

	av foreldrene hjemme i stedet for med lærer på skolen?								
16	Hvor ofte nekter barnet å dra på skolen fordi det heller vil gjøre morsomme ting andre steder?								
17	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis barnet hadde hatt det mindre vondt (var mindre redd, nervøs, trist) på skolen?								
18	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis det hadde vært lettere å få nye venner?								
19	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis en av dine foreldre var med deg?								
20	Hadde det vært lettere å gå på skolen hvis barnet kunne gjøre mer morsomme ting etter skoletid (som å være med venner)?								
21	Hvor mye mer vondt får barnet det på skolen (blir redd, nervøs, trist) enn andre på sin alder?								
22	Hvor mye mer holder barnet seg unna elever på skolen enn andre på barnets alder gjør?								
23	Ønsker barnet å være hjemme med en av foreldrene mer enn andre på samme alder?								
24	Har barnet mer lyst til å gjøre morsomme ting utenfor skolen enn andre på samme alder?								

Unngår ting eller situasjoner som vekker ubehag		Unngår situasjoner som innebærer evaluering/bedømmelse		Søker oppmerksomhet		Velger konkrete, attraktive aktiviteter	
1		2		3		4	
5		6		7		8	
9		10		11		12	
13		14		15		16	
17		18		19		20	
21		22		23		24	
Sum: /6=		Sum: /6=		Sum: /6=		Sum: /6=	

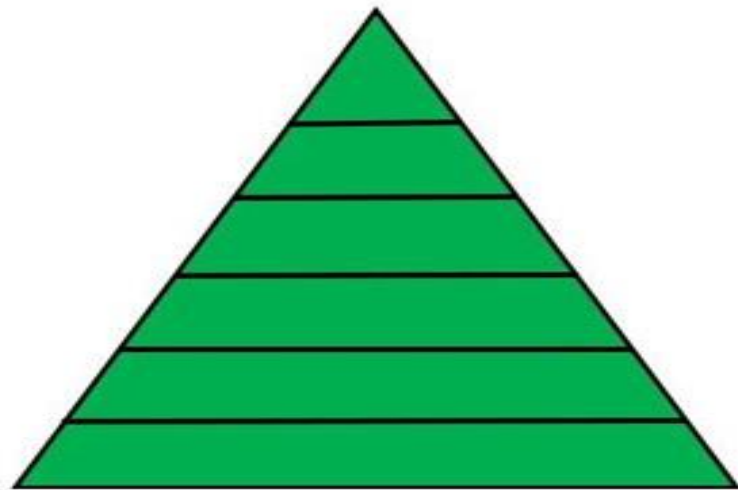
Tiltak de ulike kategoriene

- ▶ Unngår ting eller steder som vekker ubehag
- ▶ Unngår situasjoner som innebærer evaluering
- ▶ Søker oppmerksomhet fra andre voksne
- ▶ Velger andre, mer attraktive aktiviteter.

IVAS

IVAS 2019

ET INFORMASJONS- OG KOMMUNIKASJONSVERKTØY
TILPASSET PERSONER MED HØYTFUNGERENDE AUTISME/ASPERGER SYNDROM

Unni Andersen
&
Ellen Kleven

Kategorier i IVAS

1. Skoleaktiviteter/fag eller Mitt syn på arbeid/studie
2. Arbeidsmåter
3. Læringsstil
4. Organisering, struktur og forutsigbarhet
5. Stressfaktorer
6. Sosial samhandling
7. Sosial forståelse
8. Selvstendighet
9. Asperger syndrom (AS)

Før tiltak

Skriftliggjøre tiltak

- ▶ Beskrive tiltaket konkret og detaljert
- ▶ Hvem skal utføre tiltaket
- ▶ Innen når skal tiltaket være iverksatt.
- ▶ Dato for evaluering, endre tiltak som ikke virker. Hvis tiltaket ikke fungerer, hva er hindringen?
- ▶ Hvis tiltaket ikke er iverksatt, hva er hindringen?

Tilvenning/tilrettelegging

Tilvenning: Lære eleven å tåle ubehaget, gradvis eksponering, mange repetisjoner, forsterkende hendelser når de har nådd målet

Tilrettelegging:

Ta bort ubehaget

Tiltak rettet inn mot eleven

- Styrke relasjonen mellom lærer og elev.
- Hjelp til aktivitet i friminutt slik som å stå i kantinen, hjelpe til med praktiske oppgaver, delta i valgfrie styrte aktiviteter.
- Gjør avtaler og ringe eleven hjemme på morgenen hvis de ikke kommer
- Hyppige elevsamtaler med kontaktlærer/andre viktige voksne- skape trygghet og oversikt, fokus på mestring.

Tiltak rettet inn mot både skole og hjem

- Avtale med medelever for å ta følge til skolen.
- Foresatte kjører/følger eleven til skolen for en periode.
- Elevene blir møtt av skolepersonale om morgenen.
- Skolen kommer hjem for å hente i en avgrenset periode.
- Tilpasset støtte kan være å følge, eller være noe på eller ved skolen en liten periode sammen med barnet, men det er viktig å ha tydelige avtaler og trapper ned etterhvert.
- Styrke relasjoner til medelever gjennom deltagelse på fritidstilbud, eller andre aktiviteter

Tiltak rettet inn mot skolen

- Gjøre skoledagen mest mulig forutsigbar, gjennomgå og visualisere planer, skriftliggjøre når eleven skal være hvor med hvem, gjøre hva mm.
- Alternativ aktivitet i enkeltfag som feks gym eller musikk
- Avtale om å slippe muntlige fremføringer/eksponering foran klassen for en periode.
- Faglige tilpasninger, tilpasse arbeidsplaner.
- Fritak for enkeltfag for en periode.
- Proritere arbeid med fag eller områder der eleven har spesiell styrke/interesse.
- Avtale oppmøte på alternativt sted enn klasserommet, eks møte lærer/rådgiver eller andre med relasjoner til eleven på avtalt sted.

Tiltak rettet inn mot skolen

- ▶ Legg til rette for et best mulig samspill mellom eleven med ASF og de andre elevene
- ▶ Skap en forståelse blant de andre elevene om de grunnleggende forståelses- og kommunikasjonsvanskene, for å unngå misforståelser og konflikter - ønsker og krav må uttrykkes direkte og tydelig - lærer må være bevisst sin egen kommunikasjon. «Hvis eleven ikke forstår hva jeg sier, er det jeg som har et problem» (Hernar, B. 2005).
- ▶ Gi korte, tydelige beskjeder og forklaringer - unngå relative begreper og uklare kriterier
- ▶ Bruk standardforklaringer framfor utsagn som omfatter mange nyanser kommuniser om en ting om gangen
- ▶ Bruk visuell støtte i kommunikasjon

Avslutningsvis

- ▶ Lurt å finne ut hvilken funksjon skolenektatferden har
- ▶ Vær forsiktig med å hoppe rett på konklusjonen
- ▶ Lag en slagkraftig allianse mellom fagfolk og foreldre. Spille på lag.
- ▶ Lag hypoteser om funksjon, det er det de er hypoteser. Vi vet ikke, men vi gjetter litt. Det er helt greit, og mye bedre enn å gjøre ikkeno.
- ▶ Lage konkrete, realistiske mål. Måloppnåelse må forsterkes.
- ▶ Noen ganger kan enkle tiltak gi store forbedringer. Andre ganger er det museskritt det mest realistiske.